

læggende teoretiske forståelse af samspillet, der også blev efterlyst i betænkningen fra 1975, og som i dag er mere nødvendig end nogensinde tidligere i løsningen af de komplicerede styringsmæssige problemer, som vil præge det danske samfund i 80'erne.

Hans Henrik H. Østergaard

Lena Jonson, Vad vill Sovjetunionen?, Världspolitikens dagsfrågor nr. 11, 1980, Stockholm: Utenrikspolitiska Institutet. 30 sider, 11,35 sv.kr.

Jahn Otto Johansen, Vil Sovjet krig? Oslo: Cappelens Forlag 1980. 165 sider, 75,25 kr.

Lad mig starte med at anbefale begge bøger. De er absolut læseværdige for udenrigspolitisk interesserede, der ønsker et overblik over udviklingen i den sovjetiske udenrigspolitik op til og med den sovjetiske invasion i Afghanistan. Bøgerne supplerer hinanden udmærket, idet Jahn Otto Johansen giver en journalistisk redegørelse og diskussion af den konkrete udvikling i den sovjetiske udenrigspolitik, hvorimod Lena Jonson koncentrerer sig om at finde ud af, hvilke faktorer, der bestemmer den sovjetiske udenrigspolitik.

Jahn Otto Johansens fremstilling er god. Forfatteren præsenterer selv bogen som et "journalistisk arbejde for utenrikspolitisk interesserte" (p. 8) Dette præger bogen i en positiv forstand, idet den er velskrevet og pædagogisk tilrettelagt i sin redegørelse og diskussion. Det journalistiske præger også bogen på en anden måde, der er både god og dårlig. Med journalistisk sans for det sensationelle tager Johansen udgangspunkt i den sovjetiske invasion i Afghanistan i december 1979, og den vestlige reaktion herpå. Specielt fremhæves den meget skarpe amerikanske reaktion, hvor præsident Carter erklærede, at den sovjetiske invasion i Afghanistan er den største trussel mod freden siden anden verdenskrig

Johansen påpeger, at det ikke er første gang Sovjetunionen foretager en militær invasion i et andet land efter 1945, og rejser på den baggrund en række alvorlige spørgsmål: "Går vi mot militære konfrontasjoner mellem øst og vest? Står vi foran en omfattende sovjetisk ekspansjon med militære maktmidler? Vil Sovjet krig?" (p. 10).

Denne optakt til bogen er på en måde god, idet den stærkt motiverer læseren til at gå videre, da det unægtelig er alvorlige spørgsmål, der rejses. På den anden side er denne optakt også dårlig, og det af to grunde. For det første fordi den meget let kan afspore diskussionen fra, hvad forfatteren efter min mening anser for det væsentlige: Sovjetunionens udenrigspolitik. For det andet fordi den skitserer en problemstilling, der ikke fyldestgørende kan belyses ved

læggende teoretiske forståelse af samspillet, der også blev efterlyst i betænkningen fra 1975, og som i dag er mere nødvendig end nogensinde tidligere i løsningen af de komplicerede styringsmæssige problemer, som vil præge det danske samfund i 80'erne.

Hans Henrik H. Østergaard

Lena Jonson, Vad vill Sovjetunionen?, Världspolitikens dagsfrågor nr. 11, 1980, Stockholm: Utenrikspolitiska Institutet. 30 sider, 11,35 sv.kr.

Jahn Otto Johansen, Vil Sovjet krig? Oslo: Cappelens Forlag 1980. 165 sider, 75,25 kr.

Lad mig starte med at anbefale begge bøger. De er absolut læseværdige for udenrigspolitisk interesserede, der ønsker et overblik over udviklingen i den sovjetiske udenrigspolitik op til og med den sovjetiske invasion i Afghanistan. Bøgerne supplerer hinanden udmærket, idet Jahn Otto Johansen giver en journalistisk redegørelse og diskussion af den konkrete udvikling i den sovjetiske udenrigspolitik, hvorimod Lena Jonson koncentrerer sig om at finde ud af, hvilke faktorer, der bestemmer den sovjetiske udenrigspolitik.

Jahn Otto Johansens fremstilling er god. Forfatteren præsenterer selv bogen som et "journalistisk arbejde for utenrikspolitisk interesserte" (p. 8) Dette præger bogen i en positiv forstand, idet den er velskrevet og pædagogisk tilrettelagt i sin redegørelse og diskussion. Det journalistiske præger også bogen på en anden måde, der er både god og dårlig. Med journalistisk sans for det sensationelle tager Johansen udgangspunkt i den sovjetiske invasion i Afghanistan i december 1979, og den vestlige reaktion herpå. Specielt fremhæves den meget skarpe amerikanske reaktion, hvor præsident Carter erklærede, at den sovjetiske invasion i Afghanistan er den største trussel mod freden siden anden verdenskrig

Johansen påpeger, at det ikke er første gang Sovjetunionen foretager en militær invasion i et andet land efter 1945, og rejser på den baggrund en række alvorlige spørgsmål: "Går vi mot militære konfrontasjoner mellem øst og vest? Står vi foran en omfattende sovjetisk ekspansjon med militære maktmidler? Vil Sovjet krig?" (p. 10).

Denne optakt til bogen er på en måde god, idet den stærkt motiverer læseren til at gå videre, da det unægtelig er alvorlige spørgsmål, der rejses. På den anden side er denne optakt også dårlig, og det af to grunde. For det første fordi den meget let kan afspore diskussionen fra, hvad forfatteren efter min mening anser for det væsentlige: Sovjetunionens udenrigspolitik. For det andet fordi den skitserer en problemstilling, der ikke fyldestgørende kan belyses ved

at se på et lands udenrigspolitik; nemlig spørgsmålet om fred i verden.

Johansen viser dog i sin konkrete analyse af de forskellige dele af den sovjetiske udenrigspolitik, at det ikke er ham ubekendt, at den til stadighed indgår i et samspil med andre landes udenrigspolitik.

Hovedformålet med bogen, sådan som jeg læser den, er at argumentere for, at Vesteuropas hovedproblem i forhold til Sovjetunionen ligger uden for Natoalliancens grænser (p. 25). Selve Europa er præget af en rimelig grad af sikkerhed og stabilitet, da grænserne mellem supermagterne og blokkenes interessesfærer er klart optrukne. Udfordringen ligger i de konflikter, der kan opstå uden for Europa, nærmere betegnet på Balkan og i Mellemøsten, og som enten vil trække USA ind i en konfrontation eller på anden måde berøre NATO (p. 25).

Konkret indeholder bogen dels et kapitel om "Sovjet i verden", der nærmere prøver at bestemme karakteren af den sovjetiske udenrigspolitik, samt betingelserne for dens tilblivelse, og dels en historisk gennemgang og diskussion af de forskellige dele af Sovjets udenrigspolitik, dvs. forholdet til følgende stater og regioner: USA, Kina, Østeuropa, Mellemøsten, Norden og Norge. Bogen afsluttes med et kapitel om stormagtsspænding kontra europæisk afspænding.

Det mest diskutabile kapitel er efter min mening kapitlet om "Sovjet i verden", idet forfatteren - på en lidet overbevisende måde - argumenterer for, at Sovjetunionen fører en udenrigspolitik, der ligner den, alle andre stormagter fører. Det mener jeg er en for enkel opfattelse, da Sovjetunionens karakter af stormagt kun er et blandt flere aspekter af dens udenrigspolitik.

Sammenfattende om Jahn Otto Johansens bog vil jeg fremhæve, at dens styrke ligger i det konkrete indblik man får i den sovjetiske udenrigspolitik og dens udvikling op til i dag.

Svagheden ved Johansens bog kan opvejes af Lena Jonsons hæfte, Vad vill Sovjetunionen?, idet hun på baggrund af den sovjetiske invasion i Afghanistan har sat sig for at finde ud af hvilke determinanter og mål, der ligger bag den sovjetiske udenrigspolitik.

Lena Jonson argumenterer for, at Sovjetunionen i sin udenrigspolitik følger en blandet strategi. Baggrunden for dette synspunkt er en analyse af forskellige faktorerers indflydelse på Sovjetunionens udenrigspolitiske ambitioner og strategi. Faktorerne er følgende: Den officielle ideologi, den politiske kultur og tradition, den russiske og sovjetiske nationalisme, samt eksistensen af 'interessegrupper' inden for den sovjetiske ledelse.

Disse indenrigspolitiske faktorerers indflydelse sammenfatter Lena Jonson i to alternativer - et liberalt og et konservativt - der til sammen angiver fire alternative strategier for den sovjetiske udenrigspolitik. Det liberale alternativ

peger på 1) globalisme, i betydningen øget internationalt samarbejde, og afkald på anvendelsen af magtmidler, og 2) afspænding og handel, der motiveres af et ønske om, dels at undgå en militær konfrontation med Vesten og dels et økonomisk udbytte. Det konservative alternativ peger på 3) autarki, hvilket vil sige, at Sovjetunionen skal reducere sine relationer til omverdenen, og koncentrere sig om sin egen blok og på at klare sig selv økonomisk. Den sidste strategi, der opstilles, er 4) ekspansionisme, der defineres som brug af våbenmagt eller militær/materiel støtte for at udvide den sovjetiske indflydelse og kontrol i verden, det vil først og fremmest sige den 3. verden.

Lena Jonson drager således mange interessante faktorer frem til forståelse af den sovjetiske udenrigspolitik. Som følge af hæftets omfang kan de dog ikke alle få en lige grundig diskussion, hvilket dog ikke skal afholde nogen fra at stifte nærmere bekendtskab med hæftet. Det kan anbefales, hvis man ønsker en forståelse af den sovjetiske udenrigspolitik, der rækker ud over den, der gives i den daglige avislæsning.

Dan Frederiksen

Toni Liversage, At erobre ordet. Kvinderne og arbejderbevægelsen. København: Tiderne skifter, 1980. 221 sider, 88 kr.

Toni Liversage har sat sig for historisk at gøre op med forestillingen om, at kvinderne udgør bagtroppen i klassekampen og de revolutionære omvæltninger. Toni Liversage afviser denne forestilling som en overfladisk registrering af det faktiske forhold, at kvinder i forhold til faglig og politisk organisering er mindre aktive end mænd. Med udgangspunkt i årsagsforklaringen herpå, nemlig den at kvinderne ved siden af erhvervsarbejde har hovedansvaret for det hjemlige, vil forfatteren vise, at kvindekampen rummer overskridende og radikale muligheder, der peger frem mod en anden måde at leve og organisere samfundet på. Netop fordi en fagligt aktiv kvinde med ansvar for det hjemlige bliver stillet over for helt andre problemer end en mand, kan tilspidsede situationer medføre, at kvinder er nødt til at inddrage områder, der ligger uden for produktionen i den faglige kamp, at indse at tingene hænger sammen, selv om de på overfladen synes at være adskilte.

I sin eftersporing af de tilfælde, hvor kvinder har aktioneret på trods af de enorme barrierer af blandt andet praktisk art, som de har måttet overvinde, har Toni Liversage valgt at koncentrere sig om arbejderkvinder og om perioden 1870-1914 i Danmark, England, Tyskland og USA.

Intentionen er at undersøge den historiske baggrund i arbejderbevægelsen, hvor